

PROFILEN

Mona Sandbæk

A portrait of Mona Sandbæk, a woman with short, light-colored hair, wearing a light blue scarf and a brown jacket. She is standing outdoors at a playground, with a red slide and other play equipment visible in the background. The text 'Forsker på det håpefulle' is overlaid on the bottom half of the image.

Forsker på det
håpefulle

Fattigdom har omkostninger både for barn og voksne. En stor levekårsundersøkelse viser hvordan barn og voksne strever for å håndtere situasjonen. Og mange får til mye.

TEKST: MIA PAULSEN

FOTO: MARTIN SLØRDAL

I ti år har Mona Sandbæk og hennes medforskere fulgt ca. 1300 barn og deres familier. Tre runder med data-innsamlinger – i 2003, 2006 og 2009 – har gitt store mengder data om hvordan barn og foreldre opplever fattigdom. I den første runden snakket de med nærmere 2000 barn og foreldre.

Mange av barna i lavinntektsfamilier sier at de er godt fornøyde med skole og venner.

– De fleste foreldre med lav inntekt prioriterer barna høyt, og prioriterer ned ting til seg selv eller huset hvis det overhodet er noe å prioritere av, sier Mona Sandbæk.

Men selv om barna ikke nødvendigvis tenker på seg selv som fattige, viser statistikken likevel at livene deres er preget av fattigdommen.

– Både barn og voksne strever. Mange voksne forsøker å prioritere barna. Barna strever for å unngå å bli ekskludert, sier hun.

Lavinntektsbarna kommer dårligere ut enn kontrollgruppa når det gjelder helse. En interessant forskjell innad i lavinntektsgruppa er at etnisk norsk ungdom oppgir noe flere helseplager enn ikke-vestlige ungdommer, forteller Sandbæk.

Men bildet er sammensatt og komplekst, også fordi det endrer seg med alder.

Barn av ikke-vestlige innvandrere deltar mindre i

Navn: Mona Sandbæk

Stilling: Professorstipendiat i sosialt arbeid ved Høgskolen i Oslo

Aktuell med: Redaktør (sammen med Axel West Pedersen) og prosjektleder, NOVA- Rapport 10/10: Barn og unges levekår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000-2009. Rapporten presenterer data fra siste del av et tiårig prosjekt i regi av NOVA i samarbeid med Norske Kvinners Sanitetsforening og Statistisk Sentralbyrå (SSB).

organiserte fritidsaktiviteter enn etnisk norske barn, og det gjelder særlig jentene. Men i videregående skole er ungdommen mer lik hverandre.

– Med tanke på integrering er dette et viktig spørsmål, mener Sandbæk.

Stor gruppe. Det er bekymringsfullt at ikke-vestlige innvandrere framstår som en lavinntektsgruppe, synes hun.

– Vi må prøve å unngå at de blir en ny økonomisk underklasse. Det er behov for både strukturelle og individuelle tiltak slik at flere kan komme i arbeid. Språk-opplæring er ett av flere virkemiddel. Og det er viktig å sørge for at barna trives og får brukt sine evner i skolen. Her har utviklingen ifølge en ny SSB-rapport vært positiv, sier hun.

Mona Sandbæk påpeker at det er en nær sammenheng mellom andelen fattige, slik vi måler den, og inntektsfordelingen i et land. Desto jevnere inntektsfordelingen er, desto lavere er andelen med fattige.

Løsninger som bare er rettet mot barna har hun liten tro på.

– Jeg tror det er av stor betydning å ha tiltak både mot familiens økonomiske situasjon og tiltak som styrker barnas rett til deltakelse.

Lavere barnetrygd. I rapporten påpeker forskergruppen at 10 000 færre barn ifølge SSB ville vært fattige dersom verdien av barnetrygden hadde vært like høy i dag som på midten av 1990-tallet.

– Mange familier ønsker å klare seg selv, og de søker for eksempel ikke om sosialhjelp selv om de har lav inntekt. En universell barnetrygd er ikke stigmatiserende og bygger opp under foreldres ønske om selv

å forsørge barna. Og det at alle får noe, øker motivasjonen til å betale skatt, sier Sandbæk.

– *Barnetrygden er blitt dårligere, og flere er blitt fattige i Norge. Er politikken blitt mindre raus?*

– Det synes jeg er vanskelig å svare entydig ja på. Bare se på den store satsingen på barnehager og barnevern. Det kan ikke kalles innstramminger. Men barnetrygden har ikke hengt med.

Sosial rettferdighet. Barn har vært et klart og tydelig tema helt siden Mona Sandbæk som nesten nybakt sosionom fikk jobb på Oslo Barnevernskontor i 1975. Men spesielt opptatt av barn var hun ikke, ifølge seg selv. Hun tok den jobben hun fikk først, og tilfeldigvis dreide den seg om barn. Etterpå har hun laget forskning om barnevern og forebygging, om oppvekst og skole, og om barn som aktører.

– Men jeg har alltid vært opptatt av sosial rettferdighet. Sosialpolitisk endring er en viktig drivkraft, sier Mona Sandbæk.

– *Hva slags samfunn vil du ha?*

– Et samfunn hvor folk har like muligheter og blir verdsatt for det de er, og hvor de blir møtt med respekt også i vanskelige livssituasjoner. Og hvor det er rom for forskjellighet.

Sandbæk har jobbet både i kvinnefengsel, med alkoholikere og psykisk syke. Hun tror vi ofte overdriver forskjellene mellom «A4» og «de andre». Svært mange kommer i berøring med ulike problemer – hos seg selv, familie eller venner.

– Men hos noen blir de tydeligere. Det er urimelig at de skal oppleve så sterk stigmatisering som mange gjør. Hjelpere kan jo også være klienter. Vi har mange roller, sier hun.

Vil studere det mulige. Sandbæk synes det er mer interessant å studere hva som er mulig å få til enn det som er håpløst. Hun mener forskning om hva folk gjør for å mestre og hvilke ressurser og kompetanse de har, kan gi oppløftende informasjon.

I sin doktoravhandling om familier i møte med hjelpetjenester så hun på hva barna og foreldrene faktisk klarte å få til. Hun etterlyste også mer forskning med mestring som vinkling. De siste åras forskning har vist en dreining i den retningen, konstaterer Mona Sandbæk fornøyd. Flere studier av barnefattigdom har

vært basert på aktørperspektiv samt vektlegging av både risiko- og beskyttende faktorer.

– Men selv om vi ser at foreldre og barn gjør mye for å håndtere et liv med lav inntekt, må aktørperspektivet ikke få oss til å overse hjelpebehovene. Det koster og tærer på kreftene både for foreldre og barn, og offentlige tiltak må derfor til. Det må være lov å trenge hjelp, sier hun.

Mye skjer andre steder. Mona Sandbæk mener at vi har mye å lære av andre, både i Europa og verden for øvrig, når det gjelder engasjement og forskning om barn. Hun har ledet en arbeidsgruppe for Europarådet som så på hvordan foreldre kan hjelpes til å ivareta barns rettigheter. Resultatet er blant annet en rekommendasjon (det vil si en formell anbefaling til medlemslandene) som gir råd om hvordan landene kan støtte opp under foreldre.

– Det har ikke vært nok oppmerksomhet på hvor mye Europarådet gjør for å sørge for at rettigheter faktisk blir fulgt opp, sier Mona Sandbæk.

Fattigdomsutfordringene i Europa er store, og både EU og Europarådet gjør mye på området barn og fattigdom, mener hun.

EU satte i år fattigdom på dagsorden gjennom det europeiske året for bekjempelse av fattigdom.

– Et positivt bidrag er at de har forsøkt å få til utveksling av gode erfaringer mellom europeiske land, sier Sandbæk.

Mona Sandbæk synes også det har vært en sterk og god erfaring å jobbe sammen med barneforskere fra Midtøsten og Nordafrika. Prosjektet hun var engasjert i skulle blant annet initiere og støtte barneforskning i Palestina.

– Det foregår mye mer på dette området enn vi her hjemme kjenner til, både når det gjelder bekjempelse av vold i hjemmet og for å fremme barns rettigheter hjemme og på skolen. Jeg kunne godt tenke meg å arbeide mer i denne regionen, sier hun.

I sommer fylte Mona Sandbæk 60 år, men hun har ikke begynt å planlegge noen nedtrapping fra yrkeslivet: Hun vil dykke dypere ned i materialet fra levekårsprosjektet, og har i det hele tatt tusen ting hun kunne tenke seg å gjøre.

– Det sosialpolitiske engasjementet er viktig for meg, og det driver meg videre, sier hun.